

Onder Ons

*De overheid en het onvermogen
om integratie af te dwingen
bij voetbalclubs*

Michel van Slobbe

 Parthenon

Uitgeverij Parthenon
Postbus 22199, 1302 CD Almere
www.uitgeverijparthenon.nl

© 2019 Michel van Slobbe | Uitgeverij Parthenon. Alle rechten voorbehouden.

OMSLAG: Studio Jan de Boer

FOTO OMSLAG: Michel van Slobbe

TREFWOORDEN: integratie, sportverenigingen, voetbal

NUR: 480

ISBN | EAN: 978 90 79578 948

INHOUD

1. Gevestigden-buitenstaanders relaties in de sportvereniging met de overheid als derde actor	9	
1.1 Voetbalvereniging Onder Ons en de zich opdringende omgeving	9	
<i>Gevestigden en buitenstaanders</i>	11	
<i>De gemeente Utrecht als derde actor</i>	13	
1.2 Gevestigden en buitenstaanders in de sportvereniging	15	
<i>Studies naar gevestigden-buitenstaanders relaties in de sportvereniging</i>	19	
1.3 Voetbalvereniging Onder Ons in de wijk Overvecht	21	
<i>Studies naar de gevestigden-buitenstaanders relaties in wijken</i>	26	
<i>De ledensamenstelling van VVOO en de bevolkingssamenstelling in Overvecht</i>	27	[5]
<i>De wijkfunctie van voetbalverenigingen in Utrecht</i>	29	
1.4 De rol van de overheid in de figuratie van de sportvereniging	32	
<i>Ontwikkeling overheidssturing in de sport</i>	32	
<i>Studies naar overheidssturing in de georganiseerde sport</i>	34	
<i>De gemeentelijke interventie in de figuratie van VVOO</i>	37	
1.5 Het theoretisch kader	39	
<i>Schaalniveaus in de gevestigden-buitenstaanders figuratie</i>	40	
<i>Sturing van verenigingsbesturen door de overheid</i>	42	
<i>Het arenamodel</i>	43	
<i>Material culture</i>	45	
1.6 Doel- en vraagstelling	46	
1.7 Leeswijzer	48	
2. Methodologische verantwoording en reflectie op de relatie tussen de onderzoeker en de onderzochten	49	
2.1 Single-case study	51	
2.2 Thick description	52	
2.3 Participerende observatie en de dilemma's rondom 'informed consent'	54	
2.3.1 Mijn dubbelrol tijdens het onderzoek	54	
2.3.2 De dilemma's rondom 'informed consent'	58	
2.4 Etnografie als vertaalwerk	61	
<i>Nabijheid als vertaalprobleem</i>	64	
2.5 Anonimisering en privacy	65	
2.6 De etnograaf als subject	66	
2.7 Slotbeschouwing	68	

3.	De gemeentelijke interventie	70
3.1	Het sturen van besturen	71
3.2	De aanleiding tot de gemeentelijke interventie	75
	<i>De verhuizing naar sportpark De Dreef</i>	76
	<i>Jeugd uit de wijk als nieuwkomers</i>	77
	<i>De renovatie van de buurt en sportpark De Dreef</i>	82
3.3	De planning van de gemeentelijke interventie	84
	<i>Financiële regeling en de inzet van externe betaalde ondersteuners</i>	90
3.4	Vanuit het bovenlokale netwerk in de machtsarena	92
	<i>De empirische hoofdstukken die volgen</i>	95
[6]	4. Het bestuur	96
	4.1 De bestuurlijke arena	99
	4.2 De ontwikkeling van het VVOO-bestuur	107
	4.2.1 De intrede en positionering van de externe ondersteuners	108
	<i>Gevestigde leden definiëren de situatie</i>	108
	<i>Externe ondersteuners zetten formele organisatiepraktijken in</i>	112
	<i>Lokale kennis is macht</i>	116
	4.2.2 Strijd rondom de bestuurswisseling	119
	<i>De kandidaten voor het nieuwe 'gemengde' bestuur</i>	119
	<i>De wisselwerking tussen bestuur en vereniging</i>	124
	<i>Een knokpartij onder de leden en het bestuurlijke gevecht daarover</i>	128
	<i>Bestuurscrisis</i>	133
	<i>Interne cohesie 'buitenstaanders' wordt sterker</i>	136
	<i>Terug naar het podium van de bestuurlijke arena</i>	138
	<i>De aanstaande bestuurswisseling symboliseert een evenwichtiger</i> <i>machtsbalans</i>	142
	4.2.3 De gevestigden worden buitenstaanders	144
	<i>De formele bestuurlijke overdracht</i>	144
	<i>De informele reactie van de gevestigde leden</i>	146
	<i>De spelers van VVOO2 als 'laatsten der Mohikanen'</i>	149
	<i>Opdracht voltooid en opdrachtgever ontevreden</i>	156
	<i>Een sportvereniging in de wijk</i>	156
	4.3 De verschuiving op de machtsbalans en de invloed van de gemeentelijke interventie	157
	<i>Welke machtsbronnen en strategieën hebben de gevestigden, buitenstaanders en de overheid ingezet om hun positie op te machtsbalans te behouden of te verbeteren?</i>	158

<i>Hoe heeft de overheid als derde actor in de gevestigde-buitenstaanders figuratie van VVOO deze machtsdynamiek beïnvloed?</i>	161	
5. De kantine	163	
5.1 De kantine als strijdperk	165	
5.2 De betreding en uitsluiting van de buitenstaander	168	
<i>Een eigen 'home'</i>	169	
<i>De jubileumwedstrijd</i>	174	
<i>Een nieuw 'eigen' home</i>	178	
5.3 Het fysieke is ook sociaal	179	
<i>Bier, thee en halal burgers</i>	180	
5.4 Sleutelposities	186	
<i>De sleutel</i>	187	[7]
<i>Zaterdag of zondag open</i>	189	
5.5 De tastbare ontwikkeling van de maatschappelijke verhoudingen	191	
6. Conclusie	194	
6.1 L'histoire se répète	194	
6.2 Onderscheidende sociale kenmerken	197	
6.3 De maatschappelijke waarde van de sportvereniging	197	
6.4 De overheid als derde actor in de gevestigden-buitenstaanders figuratie	199	
6.5 Material culture constitueert gevestigden-buitenstaanders relaties	202	
6.6 Sportvereniging 'Onder Ons Allen': een beleidsparadox en een groeiparadox	203	
<i>Een beleidsparadox</i>	203	
<i>Een groeiparadox</i>	204	
6.7 Slotbeschouwing	206	
Verantwoording	208	
Literatuur	209	
Dankwoord	224	
Over de auteur	226	
Bijlage: chronologie ontwikkeling figuratie VVOO	227	

1. Gevestigden-buitenstaanders relaties in de sportvereniging met de overheid als derde actor

1.1 Voetbalvereniging Onder Ons¹ en de zich opdringende omgeving

In de namiddag van maandag 18 mei 2009 staat het hoofdveld van voetbalvereniging Onder Ons (VVOO), gelegen in de Utrechtse wijk Overvecht, vol met kinderen in diverse clubtenues. Het is de avond van het open jeugdtoernooi en verschillende clubs uit Utrecht doen mee. Aziz, de door de KNVB en gemeente Utrecht betaalde verenigingsbegeleider van VVOO, heeft het georganiseerd. Hij staat langs de lijn van het veld tussen ouders en kinderen en is druk aan het bellen. Johan, al jaren een actieve vrijwilliger, staat op een ladder en schildert de daklijsten van de kantine. De kantine ziet er stil uit en de stoelen staan op de tafels. Dat is opmerkelijk, aangezien het jeugdtoernooi gaande is. Voor de deur staan zes kinderen aan de deurenklink te trekken. De deur is op slot. Binnen zie ik interim-bestuurders Kees en Ramon achter de bar staan. Als ik oogcontact met hen maak en gebaar dat ze de deur open moeten doen, roept Kees: 'Niet naar binnen komen, de vloer is nog nat. We hebben net gedweild'. Op het terras zitten drie gesluierde vrouwen, ze kijken me vragend aan en leggen uit dat de kinderen moeten plassen. Steeds meer kinderen lopen druk heen en weer voor de ingang van de kantine. Dan roep ik streng naar Kees: 'Doe nu die deur open, ze moeten plassen'. Ook Johan roept vanaf de ladder naar binnen: 'Doe die andere deur dan ook open, dan kunnen ze plassen'. Johan kijkt me aan en zegt: 'Ik heb dat al een paar keer gezegd. Ze moeten gewoon die andere

[9]

¹ De namen van beschreven personen zijn geanonimiseerd. De naam van de onderzochte vereniging is bewust niet geanonimiseerd. De naam 'Voetbalvereniging Onder Ons' bleek in de loop van de studie veelzeggend. Daarbij heeft de vereniging in 2012 onder een andere naam een doorstart gemaakt.

deur open doen'. Met mijn sleutel open ik voorzichtig de deur. Tegelijkertijd houd ik twee jongens tegen, die langs mij naar binnen willen lopen. Kees reageert fel en herhaalt dat niemand naar binnen mag. Hij wijst erop dat de trainers een sleutel van de naastgelegen kleedkamers hebben en dat ze die kunnen gebruiken. Kees wil niet wijken. Ik draai me om en ga op zoek naar één van de jeugdtrainers op het veld om de sleutel van de kleedkamers te vragen. Als ik uiteindelijk de deur van de naastgelegen kleedkamers open en de kinderen naar binnen gaan, draait één van hen zich naar me om en vraagt: 'Bent u de baas?'.

[10]

Dit proefschrift gaat over machtsdynamiek in een sportvereniging bij de intrede van leden met een migratieachtergrond en de invloed van de overheid daarop. Macht is in deze studie opgevat als een afhankelijkheidsverhouding, waarin individuen en groepen meer of minder de norm kunnen bepalen en hun wil kunnen opleggen aan anderen. De dynamiek ontstaat als de groep met een inferieure positie zich daarin niet schikt en de strijd aangaat om een betere positie te krijgen, waardoor de groep met een superieure positie zich bedreigd voelt. Bovenstaande observatie laat een confrontatie zien tussen een zich opdringende omgeving met, in termen van socioloog Norbert Elias (2005), 'buitenstaanders' en zich in de kantine verschansende 'gevestigden' van voetbalvereniging VVOO². Beide groepen maken deel uit van wat Elias een 'figuratie' noemt. Daaronder verstaat hij netwerken van mensen die onderling van elkaar afhankelijk zijn op manieren die zij zelf vaak maar gedeeltelijk overzien (Elias, 1971). Figuraties kunnen we opvatten als sociale netwerken waarbinnen de onderlinge afhankelijkheden van veranderlijke groepen mensen ten aanzien van macht, positie en status begrepen kunnen worden. Groepen in figuraties worden gevormd door individuen, die een dynamiek ontwikkelen die boven het handelen van individuen uitreikt en die dat handelen tegelijkertijd beïnvloedt. Het onderscheidende sociale kenmerk waarmee mensen groepen construeren hangt af van de context, waarin bepaalde kenmerken relevant zijn en daarmee de vorming van sociale identiteit mogelijk maken (Schuyt, 2006).

² Deze sociale categorisering als reductie van de complexiteit van de sociale werkelijkheid doet geen recht aan de nuance en variëteit van individuen, aan wie zowel kenmerken van gevestigden als buitenstaanders kunnen worden toegeschreven.